

Vergaderjaar 2017–2018

34 824

Samenvoeging van de gemeenten Leerdam, Vianen en Zederik en wijziging van de grens tussen de provincies Utrecht en Zuid-Holland

Nr. 5

VERSLAG

Vastgesteld 9 februari 2018

De vaste commissie voor Binnenlandse Zaken, belast met het voorbereidend onderzoek van dit wetsvoorstel, heeft de eer als volgt Verslag uit te brengen van haar bevindingen.

Onder het voorbehoud dat de regering op de gestelde vragen en de gemaakte opmerkingen tijdig en genoegzaam zal hebben geantwoord, acht de commissie de openbare beraadslaging over dit wetsvoorstel voldoende voorbereid.

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	1
2.	Voorgeschiedenis en totstandkoming herindelingsadvies	2
3.	Toets aan het Beleidskader gemeentelijke herindeling	3
4.	Financiële aspecten	4

1. Inleiding

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het wetsvoorstel Samenvoeging van de gemeenten Leerdam, Vianen en Zederik en wijziging van de grens tussen de provincies Utrecht en Zuid-Holland. Graag maken zij hier enkele opmerkingen over en stellen zij de regering een aantal vragen.

De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het voorstel tot samenvoeging van de gemeenten Leerdam, Vianen en Zederik.

De leden van de D66-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het wetsvoorstel dat dient tot samenvoeging van de gemeenten Leerdam, Vianen en Zederik en wijziging van de grens tussen de provincies Utrecht en Zuid-Holland. Zij lezen dat het herindelingsadvies in alle gemeenten met een meerderheid van stemmen is vastgesteld. Ook

merken zij op dat door voorgestelde herindeling een bestuurskrachtige gemeente zal ontstaan. Zij hebben nog enkele vragen.

De leden van de GroenLinks-fractie hebben met interesse kennis genomen van het Wetsvoorstel samenvoeging van de gemeenten Leerdam, Vianen en Zederik en wijziging van de grens tussen de provincies Utrecht en Zuid-Holland. Deze leden hebben nog enkele vragen aan de regering over dit wetsvoorstel.

De leden van de SP-fractie hebben met interesse kennisgenomen van dit voorstel voor gemeentelijke herindeling. Belangrijke criteria ter beoordeling van de noodzaak van herindeling zijn voor deze leden in de eerste plaats het draagvlak onder de bevolking. Maar ook de bestuurskracht van gemeenten en de urgentie van een herindeling zijn van belang. Herindelingen zouden volgens deze leden alleen plaats moeten vinden van onderop, als hiervoor steun is van de bevolking. De SP-fractie heeft enkele vragen bij de het draagvlak en de urgentie. Deze leden gaan hier graag nader op in.

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van het wetsvoorstel dat strekt tot samenvoeging van de gemeenten Leerdam, Vianen en Zederik en wijziging van de grens tussen de provincies Utrecht en Zuid-Holland. Deze leden hebben in deze fase op een enkel punt behoefte aan een nadere toelichting.

Voor de leden van de SGP-fractie is het een belangrijk uitgangspunt dat herindeling van onderop plaatsvindt en dat het vrijwillig en met voldoende draagvlak plaatsvindt. Uit de diverse stukken blijkt dat de samenvoeging van de drie gemeenten bestuurlijk breed wordt gedragen. Vanuit dat oogpunt bezien begrijpen deze leden het wetsvoorstel. Tegelijkertijd hebben zij wel de nodige vragen.

2. Voorgeschiedenis en totstandkoming herindelingsadvies

De leden van de VVD-fractie constateren dat dit wetsvoorstel door de gemeenteraden uit alle drie de gemeenten wordt gesteund en het herindelingsproces is ingezet van onderop. De leden zijn daarnaast tevreden dat de provinciegrens geen belemmering heeft gevormd voor het herindelingsproces van de betrokken gemeenten. De nieuwe gemeente Vijfheerenlanden wordt ingedeeld bij de Veiligheidsregio Utrecht. Dit geldt dan ook voor de GGD en de Omgevingsdienst. In het voorbereidingstraject is gesproken over de optie om de veiligheidsregio, GGD en omgevingsdienst bij Zuid-Hollandse zijde aan te sluiten. In hoeverre zou dat thans wettelijk mogelijk zijn? Wat zouden daar in casu de voor- en nadelen van zijn? Waarom is er voor de provincie Utrecht gekozen? Zijn er voorbeelden van dergelijke provinciegrensoverschrijdende fusies als het gaat om veiligheidsregio's? Zo ja, welke? Gaarne krijgen de leden van de VVD-fractie een reactie van de regering.

De regering geeft aan, zo lezen de leden van de CDA-fractie, dat vanwege de omvang het herindelingsadvies en de zienswijze van de provincie niet als bijlagen zijn opgenomen bij de memorie van toelichting. Deze leden vragen de regering, of dit betekent dat de regering vindt, dat het herindelingsadvies en de zienswijze van de provincie niet relevant zijn voor de parlementaire besluitvorming. Deze leden zijn van mening, dat publicatie op een website niet gelijkgesteld kan worden met indiening bij de Tweede Kamer. Deze leden vragen de regering dan ook het herindelingsadvies en de zienswijze van de provincie alsnog aan de Kamer toe te zenden.

De leden van de GroenLinks-fractie hechten veel waarde aan het goed betrekken van de burgers en organisaties in de betrokken gemeenten. Deze leden vragen de regering om nog eens nader uiteen te zetten hoe de inwoners, maatschappelijke organisaties en de lokale politiek van de betreffende gemeenten betrokken is geweest bij de totstandkoming van het voorstel tot gemeentelijke herindeling.

De leden van de SP-fractie de vragen of er een meerderheid van de bewoners voor de herindeling is, en als er geen burgerraadpleging heeft plaatsgevonden waarom daarvoor niet is gekozen. Wanneer er geen meerderheid voor een herindeling is, vragen deze leden waarom er toch voor herindeling is gekozen. De uitdagingen waar de kleinere gemeenten voor staan, na onder andere decentralisaties, leiden zo immers toch tot gedwongen herindelingen, lijkt het.

Uit de toelichting blijkt, zo merken de leden van de SGP-fractie op, dat Provinciale Staten van Utrecht met 8 stemmen tegen instemmen met het herindelingsadvies. Deze leden vragen hierbij of de regering kan aangeven of deze tegenstemmen met name ingegeven zijn door vragen rond de provinciale herindeling of dat er andere belangrijke aandachtspunten waren.

Een belangrijk punt bij deze herindeling is dat samenvoeging zorgt voor een wijziging van de provinciegrens, omdat de gemeente Vianen in de provincie Utrecht en de gemeenten Zederik en Leerdam in Zuid-Holland liggen. De regering schrijft naar aanleiding van het advies van de heer Jansen over de provinciale herindeling «... dat het door de provincie Utrecht gehanteerde afwegingskader voor de provinciegrenswijziging in mindere mate uitnodigde om de opvattingen en belangen van partijen uit Zuid-Holland bij de afweging te betrekken.» Bij deze herindeling is de uiteindelijk indeling bij welke provincie de nieuwe gemeente moet komen te vallen een gevoelig punt. De leden van de SGP-fractie vragen zich af in hoeverre er uit deze constatering van de heer Jansen lessen te trekken zijn voor eventueel elders zich voordoende provinciale herindelingen. Verder vragen deze leden zich af hoe de ontwikkeling van de provinciegrens tussen Zuid-Holland en Utrecht zich in de achterliggende decennia heeft voltrokken. Zij hebben de indruk dat bij herindeling, waarin beide provincies betrokken zijn, diverse keren de nieuwe gemeente uiteindelijk naar de provincie Utrecht ging. In een verder verleden bijvoorbeeld de gemeente Woerden, later bij de vorming van de huidige gemeente Vianen en nu bij de vorming van deze nieuwe gemeente. Al geldt andersom dat de provincie Utrecht bij de vorming van de gemeente Wijdmeren gebied aan Noord-Holland heeft overgedragen. Zij vragen zich af of er meer in het algemeen iets te zeggen valt over deze ontwikkeling. Is het gewenst om voortdurend de grenzen tussen de provincies ter discussie te stellen?

3. Toets aan het Beleidskader gemeentelijke herindeling

Gaarne krijgen de leden van de VVD-fractie een reactie van de regering op de vraag of de regering bereid is om artikel 41, zevende lid van de Wet algemene regels herindeling (Arhi), te activeren. Deze leden ontvangen graag een gemotiveerd antwoord.

De leden van de GroenLinks-fractie vinden het van groot belang dat, wanneer deze fusie doorgang zal vinden en de nieuwe gemeente een groter oppervlakte zal beslaan, alle burgers op een toegankelijke manier naar voorzieningen moeten kunnen reizen. Deze leden vragen de regering daarom specifiek in te gaan op de vraag hoe de toegankelijkheid en bereikbaarheid van belangrijke voorzieningen gewaarborgd blijft.

De regering stelt dat de vorming van de nieuwe gemeente duurzaam is voor de langere termijn. In dit licht vragen de leden van de SGP-fractie aandacht voor de positie van de gemeente Gorinchem. Wat is op de langere termijn het perspectief van deze gemeente, mede gezien het feit dat deze gemeente een buurgemeente is van de nieuw te vormen gemeente?

4. Gevolgen van de herindeling

4.1. Wijziging van de provinciale indeling

Gaarne krijgen de leden van de VVD-fractie een reactie van de regering op de volgende vraag. Kan de regering aangeven hoe zij haar rol ziet ten aanzien van de ontvlechting van de diverse gemeenschappelijke regelingen die verstrekkende financiële gevolgen hebben voor de verplichte gemeenschappelijke regelingen van de veiligheidsregio, de omgevingsdienst en de GGD?

De leden van de CDA-fractie constateren, dat de voorgestelde samenvoeging van de gemeenten Leerdam en Zederik (Zuid-Holland) en Vianen (Utrecht) een wijziging van de provinciale indeling tot gevolg heeft. Hierdoor wijzigt ook de wettelijke indeling van de veiligheidsregio's, en tevens de indeling van de gemeentelijke gezondheidsdiensten (GGD) en de omgevingsdiensten. Deze leden constateren, dat de Minister op verzoek van de drie betrokken gemeenten inmiddels een projectleider heeft geworven voor het proces van uit- en intreden van de wettelijke samenwerkingsverbanden. Deze leden vragen de regering naar de actuele stand van zaken, met name ook de verdeling van kosten die de noodzakelijke ontvlechting met zich meebrengt.

De leden van de D66-fractie hebben kennisgenomen van een petitie tegen het onderbrengen van de fusiegemeente Vijfheerenlanden bij de provincie Utrecht. Welke waarde hecht de regering aan deze petitie?

De leden van de GroenLinks-fractie hebben nog een aantal vragen over de gemeenschappelijke regelingen die door deze samenvoeging en wijziging van de provinciegrens worden geraakt. Vanuit onder andere de veiligheidsregio Zuid-Holland-Zuid zijn een aantal vragen over de financiële kant van de uittreding van de betrokken gemeenten ontvangen. Deze leden ontvangen graag van de regering een nadere reactie op de brief van de veiligheidsregio. Wat zijn de financiële effecten voor de betrokken gemeenschappelijke regelingen? Ook vragen deze leden tot slot of de regering nader wil ingaan op de democratische legitimatie van de (financiële) besluitvorming in de gemeenschappelijke regelingen waar de betrokken gemeenten en provincies bij betrokken zijn.

De leden van de ChristenUnie-fractie constateren dat voor deze herindeling breed lokaal bestuurlijk, maatschappelijk en regionaal draagvlak bestaat en dat de regering met de betrokken gemeenten en provincies van oordeel is dat de samenvoeging de beste en meest duurzame oplossing biedt voor de noodzakelijke verbetering van de bestuurskracht. Daarbij constateren deze leden dat de benodigde provinciegrenswijziging een complicerende factor is bij deze voorgestelde herindeling. De wijziging van de provinciale indeling heeft gevolgen voor de wettelijke indeling van de veiligheidsregio's, en daarmee tevens voor de indeling van de gemeentelijke gezondheidsdiensten en de omgevingsdiensten.

De leden van de ChristenUnie-fractie verzoeken de regering nader toe te lichten wat de huidige stand van zaken is met betrekking tot de voorbereiding en coördinatie van de ontvlechting uit de provincie Zuid-Holland,

welke kosten dit met zich mee brengt en aan wie die kosten toegerekend zullen worden.

Bij deze herindeling verandert ook de indeling van de veiligheidsregio's. De leden van de SGP-fractie benadrukken dat dit bestuurlijk en financieel zorgvuldig moet gebeuren. Zij vragen zich af het «per direct» ingaan zich verhoudt tot de goede financiële afwikkeling. Verder geeft de provincie Zuid-Holland aan dat er mogelijke risico's zijn voor de achterblijvende gemeenten. In hoeverre vormt bijvoorbeeld de natuurlijke grens van de Lek een belemmering bij acute zorgverlening door brandweer en/of ambulance? Welke risico's vormt dit voor de nieuwe veiligheidsregio? Wat is de consequentie van de nieuwe indeling voor de veiligheid in de overige gemeenten in de regio? Is een veiligheidsregio over de grenzen van de provincie heen inderdaad onmogelijk? Is het niet mogelijk om in dit wetsvoorstel in overleg met alle betrokkenen de zaken meteen afdoende te regelen? Is er in dit verband niet mede een verantwoordelijkheid voor het Rijk? Welke financiële consequenties heeft de uittreding van twee gemeenten voor de rest van de veiligheidsregio? Tevens vragen de leden van de SGP-fractie om de gevolgen van deze herindeling voor de omgevingsdienst Zuid-Holland-Zuid in kaart te brengen.

4.2 Financiële aspecten

De leden van de VVD-fractie zijn benieuwd hoe de frictiekostenvergoeding herindeling is berekend en wil de regering vragen hieromtrent meer duidelijkheid te verschaffen. Zijn bij deze berekening de gevolgen van de provinciegrenswijziging meegenomen? Is de regering, indien dit niet het geval is geweest, bereid om na afronding van het ontvlechtingproces het onderwerp van frictiekostentoedeling te bespreken in de begeleidingsgroep en met de betrokken samenwerkingsverbanden? Gaarne krijgen de leden van de VVD-fractie een reactie van de regering.

De leden van de D66-fractie hebben ook een vraag over de financiële aspecten, de kosten van de wijziging van de provinciegrens. Welke oplossingen zijn voorradig om de frictiekosten bij een herindeling op te vangen, vooral bij de betrokken Omgevingsdiensten en Veiligheidsregio's Utrecht en Zuid-Holland-Zuid?

De regering geeft aan, zo lezen de leden van de SP-fractie, dat de nieuwe gemeente minder gaat ontvangen in de algemene uitkering uit het gemeentefonds dan nu het geval is bij de som van de algemene uitkeringen. Zij verwacht dat deze structurele verlaging opgevangen wordt door de te verwachten vermindering van de bestuurskosten en andere efficiencyvoordelen van de nieuwe organisatie. Waarop is deze verwachting gebaseerd? Wat als deze verwachtingen uitblijven? Herindelingen kosten geld, de uitkering op grond van de maatstaf herindeling zal hiervoor nodig zijn. Wat als blijkt dat er straks toch een tekort op de begroting ontstaat als gevolg van de herindeling? Deze leden ontvangen graag een reactie van de regering op deze punten.

Rond de gemeente Vianen speelt nog een financiële claim met betrekking tot Niemans beton. De leden van de SGP-fractie vragen zich af in hoeverre de (inwoners van de) andere twee gemeenten financieel medeverantwoordelijk moeten zijn voor deze kosten. Welke mogelijkheden ziet de regering om hieraan te ontkomen?

De voorzitter van de commissie,
Ziengs

De waarnemend griffier van de commissie,
Hendrickx